

מדינה אינה משק בית

Shaharit
שחרית
سحرية
יוצרים מחנה משותף

מאת ד"ר ליה אטינגר | עמיתה בכירה במכון שחרית לפוליטיקה חדשה

הויכוח על גובה יעד הגרעון 2.5% או 3% מטעה ומסית את הדין מהשאלה האמיתית שאנחנו צריכים לשאול את עצמנו והיא מהי המדיניות הכלכלית-חברתית המסתתרת מאחורי קביעות ומספרים אלו. כי השאלה החשובה באמת היא על מה נוציא את הכסף.

שמירה על יעד גרעון נמוך נתפסת כמדיניות אחראית שלא רצוי לחרוג ממנה, ואכן כלכלנים רבים פירשו את העלאת יעד הגרעון כסימן לכלכלת בחירות. אך יעד גרעון נמוך מדי מונע מהמדינה להשקיע בתחומים החיוניים לשגשוגה של המדינה. השקעות נבונות ייצרו הכנסה הן למגזר הפרטי והן לציבורי ויתרמו לאורך זמן להקטנת הגרעון ולהגדלת הרווחה החברתית.

קל לשכנע את הציבור בחשיבות של שמירה על יעד גרעון נמוך שכן כשמדובר בכלכלת בית פשוטה, ברור שאם אנחנו בחובות רצוי שנקטין את ההוצאות. אבל כלכלת מדינה וכלכלת משק בית, שונות זו מזו באופן מהותי. אם משפחה נמצאת בגרעון היא יכולה לצמצם את ההוצאות (לקנות פחות) ולהגדיל את ההכנסות (לעבוד שעות נוספות) וכך הגרעון בתקציבה יצטמצם. אך מדינה איננה משק בית, האיזון התקציבי תלוי במה שקורה בכלל המשק ולא בפעילות הממשלה בלבד.

הכנסות המדינה ממסים מושפעות מהמצב הכלכלי במדינה ובעולם, והוצאות המדינה משפיעות על המצב הכלכלי של כולנו. היחסים המורכבים שבין הוצאות והכנסות המדינה לבין מצב המשק, מקשים לכן לחזות מה תוליד מדיניות מסויימת. למשל: העלאת מסים יכולה לגרום דווקא לירידה בהכנסות המדינה אם העלאת המסים תגרום להקטנת הפעילות העסקית במשק. לעומת זאת, הרחבת הוצאות המדינה - למשל על ידי השקעה בתשתיות - יכולה לייצר פעילות עסקית, להגדיל את הכנסות המדינה ממסים ולצמצם את הגרעון. יש רבים הטוענים שהמדיניות הנכונה היא לצמצם ככל האפשר את התערבות המדינה במשק. זו עמדה אבסורדית: המדינה היא שחקן מרכזי בכלכלה של כל מדינות המערב וההוצאות הציבוריות בהכרח משפיעות על הפעילות הכלכלית ועל המחירים במשק.

חלק לא מבוטל מהכספים שהממשלה מוציאה אינן הוצאות אלא השקעות, ואלו יכולות לעודד פעילות כלכלית אם בטווח הבינוני על ידי השקעה בתשתיות ואם בטווח הארוך על ידי השקעה בחינוך.

להוצאות המדינה יש גם השפעה ישירה על הכלכלה בטווח המיידי וכאן שוב בולט ההבדל בין משק בית למשק של מדינה. כאשר משפחה מזמינה למשל ארון מנגר, היא משלמת לנגר והוא אינו משלם לה חזרה, לעומת זאת, כאשר המדינה מזמינה ארון מנגר היא מקבלת חזרה אחוז מסוים מהתשלום כמסים. בנוסף הנגר יקנה עץ מספקים וישלם מע"מ, הספקים עצמם ירוויחו וישלמו מסים על הפעילות הכלכלית הזו וכך הלאה – זהו אפקט המכפיל. בחישוב שנעשה לאחרונה בבריטניה נמצא שכל לירה שטרלינג שהמדינה מוציאה על תשתיות מייצרת עליה בתמ"ג של 2.84 לירות.

אנחנו מוצפים בפרסומות המעודדות אותנו לחיות מעבר ליכולתנו, ליהנות עכשיו בכסף שאין לנו על חשבון כסף שאולי נרוויח בעתיד. זו המלצה גרועה מאד. אם אנחנו שקועים כבר בחובות זו המלצה גרועה שבעתיים. לעומת זאת, הדרך של מדינות לצאת מגרעון יכולה להיות דווקא על ידי הגדלת ההוצאות. לדוגמא בסוף מלחמת העולם השנייה, החוב של הממשלה הבריטית הגיע ל-246% מהתמ"ג. הממשלה בחרה להוציא כספים בחוכמה על בתי ספר, מערכת הבריאות, בינוי ציבורי ותשתיות וכתוצאה ממדיניות זו הצטמצם החוב הממשלתי והגיע ל-20% מהתמ"ג ונשאר בגובה זה עד סוף שנות השבעים.

אומרים לנו שכלכלת ישראל נמצאת במצב טוב יחסית למדינות המערב ושעלינו לשמור על המדיניות שהובילה למצב זה - אך המצב הכלכלי הנוכחי נובע במידה רבה מהשקעות בחינוך ובתשתיות שנעשו בעבר הרחוק כאשר מדיניות הממשלה הייתה דומה למדיניות של ממשלת בריטניה לאחר מלחמת העולם השנייה.

השאלה העומדת על הפרק אם כך אינה בעד או נגד הגדלת יעד הגירעון, אלא אילו השקעות יובילו לפריחת המשק והחברה. כדי שכלכלת ישראל תפרח גם בעתיד אנחנו זקוקים להשקעות ממשלתיות חכמות בחינוך, ברפואה מונעת ובתשתיות מתקדמות. אם נדאג לכך שהגדלת הוצאות המדינה לא תבזבז אלא תושקע בצורה חכמה, הרי הרחבת יעד הגרעון גם מעבר ל-3% תתגלה בבוא העת כאקט מדיניות מבריק.

מכון שחרית

בית הלל 7 קומה 2, תל אביב | טלפון 03-5331999 | פקס 03-5339479
WWW.SHAHARIT.ORG.IL | WWW.FACEBOOK.COM/SHAHARIT.THINK